

Egyes népmesék annyira általánosak, hogy elfelejtjük, hol hallottuk, vagy olvastuk őket, személyes élményeink emlékeiként élnek bennünk. Ilyen a történet a fiúról is, aki a szerencsésjét keresve veszélyes útra tért, amelyről nem tudta, hová vezet. Hogy el ne tévedjen, a fiú az út menti fák törzsébe szerkercével jeleket vésett, amelyek majd később megmutatják neki a hazafelé vezető utat.

Ivo Andrić 3

JELEK AZ ÚT MENTÉN

részletek

Ez a fiú az általános és örök emberi sors

megtestesítője: egyrészt veszélyes és bizonytalan az általa bejárt út, másrészt pedig rettentően fontos, hogy az ember ne tévedjen el és nyomot hagyjon maga után. A magunk mögött hagyott jelek nem fogják elkerülni az emberi dolgokat jellemző sorsot: a mulandóságot és a felejtést. Lehet, hogy észrevétlenek maradnak? Lehet, hogy senki sem fogja megérteni őket? Mégis, szükség van rájuk, mint ahogyan természetes és szükséges, hogy mi, emberek, értekezzünk egymással és felfedjük egymásnak magunkat. Ha ezek az apró és érthetetlen jelek nem is mentenek meg a bolyongástól és a megpróbáltatásoktól, megkönnyíthetik bolyongásainkat és megpróbáltatásainkat, és legalább annyiban segíthetnek, hogy meggyőzőnek bennünket arról, hogy semmiben sem, ami velünk történik, nem vagyunk egyedül, sem elsők vagy utolsók.

*

Az emberektől félni olyan, mint rosszat tenni az Istennek. Az emberektől való félelem talán éppen abból eredeztethető, hogy valamikor megsértettük az isteni princípiumot. Az eleven lélekkel rendelkező embernek, logikusan, nem kellene félnie az emberektől, és semmitől sem, ami emberi.

*

Isten óvj meg álmaink beteljesülésétől. Távolíts el bennünket vágyaink tárgyától, mert testünk önnön halálára vágyik.

*

Olyan az élet, hogy az embernek gyakran szégyellnie kell, ami a legszebb benne, és titkolnia azt a világ előtt, még a hozzá legközelebb lévőktől is.

*

Furcsa ember volt. Mindentől rettegett az életben, az ajtócsengőtől, a levéltől és a telefontól, az emberi szótól és pillantástól, saját gondolatától. Kialudhatatlan zsarátnokként pislákolta benne félelmének parazsa, időről időre hatalmas lángokká lobbanva. Maga gondoskodott arról, hogy sohase aludjon ki

4 benne ez a tűz. Újabb meg újabb okot talált félelmeinek. Szorongva élt. Egyedül csak a haláltól nem félt. Egyáltalán. Így is halt meg.

*

Ismertem egy embert, akinek mindenre, amivel nem rendelkezett, vagy amit nem értett, sikerült találnia egy-két rossz szót.

*

Állandóan figyelem, mekkora az érzékeny emberek érzéketlensége a hozzájuk közel állók érzékenysége iránt.

*

Emberek irigysége: istenek haragja.

*

Nem a halál, a felejtés old meg mindent. A felejtés, mégpedig nemcsak a fogalmak, a szavak és az arcok, hanem minden létezőnek és élőnek a felejtése. A test és az idő felejtése. A felejtés, hogy lehetséges lenne megpihenni és tovább élni emlékek nélküli testben, név nélküli szellemmel. Felejtés, reménnyel felruházott halál.

*

Mindig tudtuk azt, hogy öregsünk és haldoklunk annak ellenére, hogy lassan szoktuk meg ezt a gondolatot, és nehezen törődtünk belé. Az évekkel azonban, a halál és maga az öregedés előtt, új gondolatok merülnek fel bennünk, amelyekkel az ember nem tud megbékélni, amelyek idő előtt az aggkorba és haldoklás előtt a valódi halálba taszítanak bennünket. Mégpedig: a világos és kérlelhetetlen ráébredés arra, hogy mindenben, ami a világban gyümölcsöző, öröndetes és haladó jellegű, mi egyre kevésbé és ritkábban veszünk részt, hogy egyre kevésbé lelkesedünk, egyre több sikerélményből maradunk ki, hogy a szemünk előtt hervad el és hal meg számunkra a világ, és mi, még élve, de az életen kívül, tehetetlenül figyeljük, szavak és mozdulatok nélkül.

*

Én nem félek a láthatatlan világoktól.

*

Élete első felében az ember arra vágyik, és azt teszi, amitől élete második felében majd el akar határolódni, és amiért szégyellni fogja magát, élete második fele pedig azokkal a hiábavaló próbálkozásokkal telik, hogy kijavítsa, vagy legalább eltussolja mindazt, amit élete első felében tett. Végül minden semlegesíti egymást. Marad a megbánás és a szégyen.

5

*

Vannak ilyen esetek: az, ami egy embert mindörökre megszégyenített a többiek szemében és saját lelkiismerete előtt, látható és mindenki számára elérhető. Az, ami pedig szent, tisztességes és felemelő volt benne, többnyire láthatatlan és ismeretlen maradt, mert csak nyomokban jelentkezett, egy villanásnyira, mint a villámcsapás a sötét éjszakában, amikor mindenki alszik.

*

Aki képtelen megszervezni saját életét, meg sem érdemli, hogy éljen, aki pedig sikeresen megszervezi, menet közben annyi erőt és frisseséget veszít el, hogy nem sokat ér már neki, hogy él.

*

Egyszer – egy rossz pillanatban! – valaki azt mondta neki, hogy okos. Hogyan és miért, csak az isten tudja. Elég az hozzá, hogy ő elhitte ezt. Attól kezdve, ez az egyébként nyugodt és jámbor ember, elviselhetetlenné vált, ön maga és mások számára is.

*

Keresve azt, amire szükségem van, de amiről magam sem tudtam pontosan, hogy micsoda, embertől emberig vándoroltam, és azt tapasztaltam, hogy valamennyien együtt kevesebbel rendelkeznek nálam, akinek semmije sincs, és hogy mindannyiuknál hagytam valamit abból, amim nincs, és amit keresek. – Teljesen egyedül fogsz maradni és nem lesz szükséged arra, hogy meghalj!

*

Az, hogy a hallgatás erő, a beszéd pedig gyengeség, abból is látszik, hogy az idősek és a gyerekek szeretnek beszélni.

*

6

Amikor nem vagyok elcsüggedve, én semmit sem érek.

*

Valaki azt mondta, hogy egy nép csak állandó ébersége árán őrizheti meg szabadságát. Képzeljék el, milyen élet az.

*

Aki hatalmas, igazi szenvedélyt hordoz magában, boldogtalan és jobban szenved, mint száz másik ember együttvéve, de megkíméltetik az apró gondoktól, amelyek a többi embert egész életükön át nap mint nap sanyargatják.

*

Ami nem fáj – az nem élet, ami nem múlik, az nem boldogság.

*

Olyan ember volt, aki nem sok helyet foglal el a világban. Jó volt. Jóságában egyedül az arra irányuló állandó készsége volt zavaró, hogy jobb legyen és jobbnak látszódjon, mint amilyen. Ez rontotta.

*

– Mit művel a fájdalmad, amíg alszol?

– Virraszt és várakozik. Amikor pedig elveszíti türelmét, felébreszt.

*

Aki az embereknek mindent elhisz, rosszul jár; aki pedig semmit sem hisz el, még rosszabbul.

*

Az utazások számomra mindig megterhelők voltak, és az évekkel még inkább megterhelővé válnak. Csodálkozva veszem észre, hogy ebben sem vagyok egyedül. Figyelve az embereket magam körül, azt látom, hogy sokan vannak, akik az utazáson elveszettnek érzik magukat. Mégis, mindannyian utazunk.

7

*

A szabadság, a teljes szabadság, álom, álom, amely legtöbbször nem valósul meg, de szerencsétlen az, aki sohasem álmodta.

*

Egy társadalom nagy hiányosságai és bűnei kezdetben a megvetést és a tiltakozást, majd az elkeseredést, végül pedig az önnön tökéletességünkről szőtt veszélyes érzést váltják ki bennünk. Ez az érzés addig jó és hasznos, amíg egy rossz társadalom és annak fogyatékoságai ellen harcolunk, de abban a pillanatban, amikor megnyerjük a küzdelmet, veszélyessé válik magunkra és arra az ügyre nézve, amelyért harcoltunk.

*

Amikor két politikai csoportosulás egymás közti küzdelmét figyelik, és tudni szeretnék, melyiknek van inkább igaza és nagyobb esélye a győzelemre, szemléljék külön érdeklődéssel, hogy a két fél közül melyik alkalmazza jobban harci eszközként a hazugságot, és tudni fogják, hogy az a fél fog elbukni.

*

Láttam, miben rejlik egyes „harcias” emberek úgynevezett harciassága. Kitalálják saját „küzdelmüket”, erőszakkal okokat találnak ki hozzá, nevet adnak neki, és harcolnak, kockázat és eredmény nélkül, harcolnak – csak azért, hogy ne kelljen gondolkodniuk és dolgozniuk.

*

Mindig kellemetlen csalódásként éljük meg, ha azok, akiket szeretünk és tisztelünk, nem akarnak vagy nem tudnak osztozni intellektuális vagy politikai gyűlölködésünkben vagy szeretetünkben. Ilyenkor mindig hajlamosabbak vagyunk azt hinni, hogy *nem akarnak*, mintsem, hogy *nem tudnak*.

*

– Ön gyorsan és hasznavehetetlenül fog elégni. Mindössze csak hamu marad ön után.

– Legyen! Legalább mindenki tudni fogja, hogy tűz voltam. Maga mögött pedig csupán nyálkás nyomvonal marad, mint egy csiga mögött.

8

*

Miért csodálkozol azon, hogy az emberek nem szívesen keresik a társaságod, hogy a többség elkerül? Jusson eszedbe, hogy mit gondolsz róluk, és mit önmagadról. Ekkor minden világossá válik a számodra.

*

Elmentem. Tűnő ködsugárként mögöttem maradt minden, amit az emberek mondtak. Tetteiket pedig elhoztam az egyik markomban.

*

Olyan sok minden rejtett az életben, amitől féltünk. Nem kellett volna. Élni kellett volna.

*

Nem tudom, hogy aludtam-e, de tudom, hogy álmodtam.

*

A bölcs sohasem tekint magányosan és elkülönítve a körülötte lévő világ jelenségeire, hanem a lehető legnagyobb összefüggésben mindennel, ami a világban van és történik.

Ez, természetesen, nem foglalja magába az élet összes bölcsességét, de mindenképpen egyik feltétele annak eléréséhez.

*

Mit érnek a legjobb példaképek is a múltból, ha segítségükkel nem haladjuk meg őket a keresésben és a teremtésben? Ők sem érdemelték volna meg, hogy a példaképeink legyenek, ha nem haladtak volna egy lépéssel tovább a saját példaképeiknél.

*

Öregszem, amennyit muszáj, fiatalodom, amennyit tudok.

*

Gyakran megesik, hogy az emberek tovább élnek, mint kellene, mint amennyit érdemes volna, tovább mint ahogyan az életnek célja és értelme lenne. Szóval, haszontalan és abszurd dolog mindig és minden áron az élet meghosszabbításán munkálkodni. A fiatalságot kell meghosszabbítani, a fiatalságot vagy legalábbis az érett évek erejét.

*

Élni nem könnyű a hangyának sem a hangyabolyban, a madárnak sem az ágon, hát még a művészembernek ebben az összetett és kemény világban.

*

Nem az a legszörnyűbb, hogy minden elmúlik, hanem az, hogy mi nem tudunk és nem akarunk megbékélni ezzel az egyszerű és elkerülhetetlen ténnyel.

(Fordította: Sándor Zoltán)

